

to, które nadali już katechumenowi rodzice i wtedy, gdy jest chrześcijańskie należy wytłumaczyć jego znaczenie. Może też być wybrane takie imię, które jest używane w danym kręgu kulturowym, jeśli się da nadać mu chrześcijańskie znaczenie⁴⁷.

Kościół zaleca jednak, aby imiona nadawane przy chrzcie nie były obce duchowi chrześcijańskiemu⁴⁸. Imiona świętych są wówczas znakami wskazującymi na przynależność ochrzczonego do wspólnoty Kościoła, w której przebywają również zbawieni. Sięganie do imion świętych patronów jest wyrazem nie tylko pragnienia korzystania z ich opieki i wstawiennictwa oraz przedstawienia ochrzczonego konkretnego wzoru do naśladowania, lecz także przeświadczenia o udzielaniu się cnót świętego temu człowiekowi, który nosi jego imię⁴⁹.

Bóg zbawia cały świat. Do uczestnictwa w tym darze wezwani są wszyscy ludzie, ale każdy osobiście, imiennie. Funkcja imienia włączonego w akcję liturgiczną przez obrzęd wpisania odgrywa zatem doniosłą rolę w dziele ewangelizacji. Staje się bowiem to imię narzędziem zbawienia w ręku Boga, a liturgiczny kontekst ukazuje całą głębię jego wewnętrznej treści.

Kraków

Ks. SZYMON FEDOROWICZ

KOMENTARZE – REFLEKSJE – MATERIAŁY DUSZPASTERSKIE

S. Bernadetta Żychlińska

BIBLIJNA MEDYTACJA O DUCHU ŚWIĘTYM

Judaizm i chrześcijaństwo, a w pewnej mierze także islam, dzięki wyraźnie sformułowanej wierze w jednego Boga różnią się od innych religii świata. Objawienie chrześcijańskie nie mówi nigdy o Bogu bezosobowym, jakiejś potędze, która zagraża lub wzbudza

⁴⁷ OCHWD 80, 203.

⁴⁸ *Kodeks Prawa Kanonicznego* 855.

⁴⁹ M. Lurker, op. cit., s. 69; B. Mokrzycki, op. cit., s. 227.

przerażenie, ale odsłania wspaniałą i fascynującą rzeczywistość Bożą, która wciąga osobiście. W kontekście monoteistycznych wyznań specyfikę chrześcijańskiego pojęcia Boga ujmuje wiara w Trójcę Świętą, czyli wiarę w Boga, który jest jeden, lecz w trzech Osobach: Ojcu, Synu i Duchu Świętym. Bóg ukazany przez Jezusa Chrystusa jest Bogiem osobowym, a nawet wspólnotą trzech osób: to znaczy, że istotą Boga jest wspólnota (*koinonia*), czyli wspólnota Trzech Osób Bożych, Trójca Święta. Ta prawda wiary oddziela chrześcijaństwo od judaizmu, islamu, a także od wszelkiej czysto racjonalnej, filozoficznej nauki o Bogu. Judaizm, islam i teizm filozoficzny są unitarne, a chrześcijaństwo trynitarne.

1. DUCH ŚWIĘTY – TRZECIA OSOBA TRÓJCY ŚWIĘTEJ.

Źródłem wiary w Trójcę Świętą nie są racjonalne spekulacje na temat istoty Boga. Wyrasta ono z biblijnego objawienia. Pismo Święte nie oferuje wprawdzie gotowej doktryny trynitarniej, ale mówi zawsze o zbawczym działaniu Boga w Trzech Osobach. Samo wyrażenie „Trójca Święta” nie jest wyrażeniem biblijnym, lecz pochodzi z końca II wieku (Tertulian). Oddaje ono jednak w swej prostocie to, co pisma Nowego Testamentu i nauka Kościoła głoszą o Bogu Ojcu, Synu i Duchu Świętym (por. *Katolicki Katechizm Dorosłych*, s. 82). „Trójca Święta jest tajemnicą wiary w sensie ścisłym, jedną z ukrytych tajemnic Boga, które nie mogą być poznane, jeśli nie są objawione przez Boga. Oczywiście Bóg zostawił ślady swego trynitarnego bytu w swoim dziele stworzenia i w swoim Objawieniu w Starym Testamencie. Wewnętrzność Jego Bytu jako Trójcy Świętej stanowi tajemnicę niedostępną dla samego rozumu, a nawet dla wiary Izraela przed wcieleniem Syna Bożego i posłaniem Ducha Świętego”¹.

Stary Testament zawsze mówił o jednym, jedynym Bogu, którego wyznawali Izraelici. Istotne znaczenie dla objawienia prawdy o Trójcy Świętej miała tajemnica wcielenia. „Wcielenie Syna Bożego objawia, że Bóg jest wiecznym Ojcem i że Syn jest współistotny Ojcu, czyli że On jest w Nim i z Nim tym samym jedynym Bogiem”². Nowy Testament nie tylko mówi osobno o Synu Bożym i Duchu Świętym, ale także łącznie o Ojcu i Synu i Duchu Świętym: opowiadanie o zwiastowaniu Pańskim (Łk 1, 35), relacje o chrzcie Chrystusa w Jordanie (Mt 2, 13–17; Łk 3, 22; Mk 1, 10–11) trynitarna formuła chrztu (Mt 29, 19).

Tajemnica Trójcy Świętej została objawiona przez posłannictwo Osób Bożych i przyjście Syna Bożego i zesłanie Ducha Świętego.

¹ KKK 237.

² KKK 262.

Posłannictwo Osób Bożych miało na celu nasze zbawienie i uświęcenie, w dziejach zbawienia Trójca Święta objawia się jako „tajemnicza wspólnota”, w której każda osoba Boża, posiada przez apriopriację własną aktywność w dziejach zbawienia, ma relację ze stworzeniem, a przede wszystkim z człowiekiem (por. *Pełna jest Ziemia Twego Ducha Panie*, s. 19). Pismo Święte wyrażając tę prawdę, mówi o przybraniu nas przez Boga za synów, o udziale w naturze Bożej; o zamieszkaniu w nas Ojca, Syna i Ducha Świętego, o tym, że jesteśmy świątynią Boga (por. *Katolicki Katechizm Dorosłych*, s. 84).

W ostateczności Boża ekonomia jest wspólnym dziełem trzech Osób Bożych zaangażowanych w tę samą misję: towarzyszyć człowiekowi w odkrywaniu miłości w zrozumieniu tego, kim jest Bóg, fundamentem, rzeczywistością i prawdą bycia³.

„Cała ekonomia Boża, dzieło zarazem wspólne i osobowe, pozwala poznać właściwości Osób Bożych oraz ich jedną naturę. Także całe życie chrześcijańskie jest komunią z każdą z Osób Bożych, bez jakiegokolwiek rozdzielania. Kto oddaje chwałę Ojcu, czyni to przez Syna w Duchu Świętym ... Ojciec go pociąga, a Duch porusza⁴. Nasz związek z Osobami Trójcy Świętej osiągnie pełnię, gdy zrealizują się dobra związane z paruzją Chrystusa, gdy zobaczymy Boga „twarzą w twarz”, gdy Bóg będzie „wszystkim we wszystkich”.

2. DUCH ŚWIĘTY

2.1. Słowo⁵

W językach klasycznych i biblijnych termin „duch” (hebrajskie – *ruah*, greckie – *pneuma*) ma wiele znaczeń. W znaczeniu fizykalnym oznacza oddech i wiatr, powietrze. Słowo „duch” zawsze określa w jakimś bycie istotny nieuchwytny element, a więc to, co sprawia, że dana istota żyje, oraz to, co określa, czym dana istota jest najbardziej.

W Starym Testamencie znajdziemy 378 przypadków użycia słowa *ruah*. W Biblii *ruah* – tchnienie nie jest czymś pozacielesnym, ale raczej pierwiastkiem ożywiający ciało. Duch Święty jest imieniem własnym Trzeciej Osoby Trójcy Świętej (por. KKK 691). „Gdy Jezus zapowiada i obiecuje Ducha Świętego nazywa Go »Parakletem« (...) »Paraklet« tłumaczy się zazwyczaj jako »Pocieszyciel«⁶.

³ *Pełna jest Ziemia Twego Ducha Panie*, s. 20.

⁴ KKK 259.

⁵ Por. Congar Y., *Wierzę w Ducha Świętego*, t. I, s. 37.

⁶ KKK 692.

Główne symbole Ducha Świętego, jak ogień, woda i wichry należą do świata przyrody i nie zakładają jakichś określonych kształtów, kojarzą się przede wszystkim z jakąś ogarniającą obecnością, gwałtowną ingerencją, przenikającym działaniem. Ducha Świętego nie można dotknąć, słyszy się Jego głos, rozpoznaje Jego pojawienie się po znakach, ale nie można stwierdzić, „skąd przychodzi i dokąd po-
dąża” (J 3, 8).

2.2. Duch Święty w Starym Testamencie⁷

Tajemnica Ducha Świętego została objawiona wyraźnie dopiero w Nowym Testamencie. Jednak w księgach Starego Testamentu znajdujemy przygotowanie do tego objawienia w tym, co księgi mówią o Duchu Bożym. Liczne wypowiedzi Starego Testamentu o Duchu Bożym można podzielić na dwie grupy: pierwsza z nich mówi o działaniu Ducha w stworzeniu, a druga o działaniu Ducha Świętego w historii. Na pierwszej stronie Biblii czytamy o stwórczym Duchu: „Duch Boży unosił się nad wodami” (Rdz 1, 2). On jest stwórczą siłą we wszechświecie (por. Ps 33, 6).

Ważne ze względu na późniejszą trynitologię są te teksty Starego Testamentu, które mówią o ludziach, przez których działa Duch Boży (np. Rdz 41, 38; 1 Sm 16, 13; Ez 2, 1.3.4; Mi 3, 8).

Bóg przez swego Ducha stwarza, odnawia moralnie i religijnie cały naród (Ez 36, 26 nn.). Szczytowy punkt wypowiedzi o Duchu stanowią teksty, które mówią, że Mesjasz będzie napełniony Duchem i Duch będzie udzielony wszystkim ludziom (Iz 11, 1–2; por. 42, 1). W mocy Ducha narody otrzymują orędzie o zbawieniu (Iz 61, 1). W końcu spotyka się w Starym Testamencie obietnicę, że Bóg w czasach mesjańskich wyleje swego Ducha na każdego człowieka (Jl 3, 1–2).

Choć w Starym Testamencie Duch Boży ukazany jest w sposób upersonifikowany, to jednak nigdzie nie spotyka się wprost myśli, że jest On odrębną osobą. Duch Boży nie istnieje niezależnie od Jahwe. Stary Testament, nie mówi, że Bóg jest Duchem, ale że On ma Ducha, przez którego działa i którego udziela. Izraelita nie spekulował nad istotą Bożego Ducha, interesowało go działanie Bożego Ducha w świecie i w człowieku.

2.3. Duch Święty w Nowym Testamencie⁸

Nowy Testament ukazał spełnienie się proroctw starotestamentalnych. Przyszedł obdarzony Duchem Mesjasz. Teksty nowotesta-

⁷ Por. Schelkle K. H., *Teologia Nowego Testamentu*, t. 2, s. 241 nn.; *Słownik Teologii Biblijnej*, s. 226.

⁸ Tamże.

mentalne przedstawiają działanie Ducha w życiu i posłannictwie Jezusa. Mocy Ducha Świętego przypisana jest tajemnica dziewiczego poczęcia Jezusa. Duch Święty ukazuje się w postaci gołębicy w czasie chrztu Jezusa w Jordanie i objawia Go jako obiecanego Mesjasza, umiłowanego Syna Ojca Niebieskiego, po tym napełnieniu na chrzcie, Jezus zostaje pod przemożną władzą Ducha Świętego, który w Nim działa. On jest z Jezusem w czasie głoszenia Dobrej Nowiny, podczas czynienia cudów i w dostępie do Ojca. Samo imię „Chrystus” było także tytułem: „Namaszczony”. Jezus jest namaszczony przez Ducha, jest Mesjaszem. Jezus żyje w Duchu. Duch jest w Nim, jest to Jego własny Duch (J 16, 14nn.), którego posiada w niezmierzonej pełni.

Jezus, gdy bliski był czas Jego odejścia, obiecuje uczniom Ducha Świętego, który ma przyjść i zająć Jego miejsce jako ich Pocieszyciel. Po swoim Zmartwychwstaniu w dniu Pięćdziesiątnicy zsyła Go swojemu Kościołowi (Dz 2, 32–33). Posłannictwem Ducha Świętego będzie przypomnienie wszystkiego, co mówił i czynił Jezus, by prowadzić do pełnej prawdy (J 14, 16; 16, 13–14; Dz 4, 30; 5, 42; 6, 7). Duch Święty ożywia i jednoczy Kościół (1 Kor 3, 10–16). Jest źródłem apostołstwa, rodzi wiarę i rozwija życie nadprzyrodzone (Rz 8, 15–16) Działa w urzędach Kościoła (Dz 6, 3; 13, 2,9; 1 Tm 4, 14) przygotowuje paruzję (Ap 22, 17), daje pewność zmartwychwstania (Rz 8.9.11.19.21.23). Jest dawcą darów i charyzmatów, a jego działanie ujawnia się poprzez owoce (Ga 5, 22).

W Duchu Świętym Jezus Chrystus jest trwale obecny w Kościele i w świecie.

3. DUCH ŚWIĘTY W PISMACH JANOWYCH⁹

3.1. Spośród tych dzieł, które włączono do Nowego Testamentu, tradycja kościelna pięć, IV ewangelię, 3 listy i Apokalipsę przypisuje św. Janowi.

W pismach Janowych spotykamy wypowiedzi o Duchu Świętym. Jest on porównany do wiatru (J 3, 8) lub do tchnienia (J 20, 22). Jan wprowadził nazwę „obrońca” (Paraklet), Duch Prawdy, oraz metafizyczne określenia: namaszczenie (udzielone na chrzcie) i nasienie (odnoszące się do Słowa Bożego). Dla określenia Ducha Świętego Jan użył również symbolu gołębicy (J 1, 32). Kilkakrotnie nazwał Go obrońcą u Boga apostołów i wiernych, a równocześnie oskarżycielem tych, którzy należą do świata.

⁹ Por. *Teologia Nowego Testamentu*, t. 3, s. 120.

Jan w czwartej ewangelii o Duchu Świętym mówi przy opisie chrztu Jana Chrzciciela (J 1, 32–33), w rozważaniu rozmowy Jezusa z Nikodemem (J 3, 5.6.8.34), w wypowiedzi dotyczącej kultu (J 4, 23–24), przy wzmiankach o sakramentach (J 6, 63; 20, 22–23; 1 J 5, 6–8) oraz zapowiedzi, że Duch Święty ma być dany dopiero po uwielbieniu Jezusa (J 7, 39) przekazany apostołom (J 20, 22) po zmartwychwstaniu; Jezus w czasie Ostatniej Wieczerzy zapowiedział przyjście Ducha Świętego, określając Jego funkcje. W 1 Liście św. Jan wspomina działalność Ducha Świętego wśród wiernych (1 J 2, 27; 3, 9).

Jan mówiąc o Duchu Świętym ma na uwadze Jego związek z osobą Jezusa, a przede wszystkim Jego działalność w Kościele.

3.2. Jezus daje Ducha¹⁰.

Przed wszystkim Jezus ma Ducha, św. Jan mówił o wyjściu Ducha Świętego od Boga Ojca (J 1, 32–33) i towarzyszeniu Jego całej publicznej działalności¹¹.

Jezus w rozmowie z Samarytanką mówi o „źródle wody żywej” (J 4, 13–14), którą On może dać. Chodzi o Ducha, którego da Jezus. Innym razem podkreśla: „W ostatnim zaś uroczystym dniu święta, Jezus stojąc zawołał donośnym głosem: »Jeśli ktoś jest spragniony, a wierzy we Mnie – niech przyjdzie do Mnie i pije! Jak rzekło pismo: strumienie wody żywej popłyną z jego wnętrza«. A powiedział to o Duchu, którego mieli otrzymać wierzący w Niego. Duch bowiem jeszcze nie był dany, ponieważ Jezus nie został jeszcze uwielbiony” (J 7, 37–39). Bóg Ojciec na prośbę Jezusa da apostołom Ducha Świętego i pośle im Go w Jego imieniu (J 14, 26).

Po zmartwychwstaniu Jezus udziela apostołom Ducha Świętego (J 20, 21–23); udzielenie to określano „Janową Pięćdziesiątnicą”, nie odpowiada ona jednak dokładnie Pięćdziesiątnicy z Dziejów Apostolskich. Jezus nie został jeszcze w pełni „uwielbiony”, jeszcze „nie wstąpił do Ojca” (por. J 20, 17). Duch Święty jest dany jako siła odpowiadająca udzielonej misji, która przekracza siły ludzkie, jest ona dalszym ciągiem misji samego Chrystusa, posłanego od Ojca. Duch Święty jest więc przedłużeniem funkcji Chrystusa objawiciela i dopełnieniem objawienia Chrystusa.

Dzięki doskonałej jedności Ojca i Syna (J 15, 15) objawienie Ojca jest objawieniem Syna i dlatego Chrystus może stwierdzić: „...z mojego weźmie i wam oznajmi” (J 16, 14).

¹⁰ Por. Congar Y., *Wierzę w Ducha Świętego*, t. 1, s. 92nn; *Egzegeza Ewangelii św. Jana* pod red. F. Gryglewicz a; s. 246nn.

¹¹ Por. tamże, s. 122.

3.3. Obiecany Paraklet¹².

Funkcję Ducha Świętego jako kontynuatora misji Jezusa Chrystusa streszcza określenie używane w Ewangelii św. Jana: Paraklet. Grecki termin należy wyłącznie do słownika Janowego. Pochodzi od greckiego czasownika *parakaleō* – przywoływać kogoś do swego boku i oznacza w literaturze greckiej pomocnika, opiekuna, rzecznika i obrońcę sądowego. Wulgata tylko w jednym miejscu (1 J 2, 1) tłumaczy bo przez „Advocatus”, w pozostałych zostawia greckie brzmienie z łacińską końcówką „Paraclitus”.

W tekstach św. Jana Parakletos oznacza jedną z ważnych funkcji, jakie Duch Święty miał spełnić wobec uczniów Jezusa po Jego odejściu do Ojca.

Główny trzon nauki o Duchu Świętym jako Paraklecie, znajduje się w mowie wielkoczwartkowej zawartej w J 14, 17. Mowa ta zawiera pięć perykop, w których chodzi o Parakleta: J 14, 16–17 (zapowiedź „innego Parakleta”); J 14, 26 (On nauczy i przypomni); J 15, 26–27 (On będzie świadczył o Jezusie); J 16, 7–11 (On przekona świat o grzechu); J 16, 13–15 (On doprowadzi uczniów do całej prawdy).

Duch Święty jest podmiotem działań, jest obok Jezusa, innym Parakletem (J 14, 26); tekst mówi o Nim w rodzaju męskim, co nadaje Duchowi Świętemu przymioty osoby.

Między Duchem-Parakletem, a słowem Jezusa istnieje stała relacja: tak w życiu uczniów, jak też pośród walki, w której uczestniczą. Duch Święty nie wymyśla ani nie tworzy innej ekonomii, lecz ożywia ciało i słowa Jezusa (J 6, 63) przypomina te słowa, przenika całą prawdę... Nie będzie mówił od siebie, ale powie wszystko, cokolwiek usłyszy (...). On Mnie otoczy chwałą – mówi Jezus (por. J 16, 13–14).

3.4. Duch Święty w Kościele¹³.

Czas Kościoła – to z istoty swej czas misji, świadectwa, kerygmatu. Wszystkie ewangelie kończą się rozesłaniem apostołów na misje, któremu to rozesłaniu u Łukasza i Jana towarzyszący dar Ducha Świętego. U św. Jana Duch jest z istoty swej Duchem prawdy, świadczącym o Chrystusie razem z apostołami. Chodzi o uczniów całego czasu Kościoła. Duch Święty prowadzi ich do poznania całej prawdy. Ta rola przewodnika polega na tym, że przysposabia On najpierw samych apostołów i głosicieli Bożego Słowa do sprawowania swojej misji (J 16, 12–13), następnie, otwiera skarbiec Bożej prawdy tym wszystkim, którzy przez wiarę przyjmują świadectwo

¹² Por. Congar Y., *Wierzę w Ducha Świętego*, t. 1, s. 97–102; Dąbek T., OSB, *Związek miłości z Duchem Świętym*. Kraków 1993.

¹³ Tamże; *Teologia Nowego Testamentu*, t. 3, s. 121 nn.

głosicielei Słowa Bożego (Dz 1, 8; 2, 32–33). Na tym polega jednocześnie świadectwo, które Duch Święty daje Chrystusowi (J 15, 26; 1 J 5, 6).

Celem, dla którego Duch Święty zstąpił na apostołów, wiernych i Kościół, jest przebywanie w nich (J 14, 16). W tym miejscu Jan ostro przeciwstawił świat apostołom: świat nie może otrzymać Ducha Świętego. Będzie On działał tylko wśród tych, którzy uwierzą w Jezusa, bo oni Go znają, a świat „nie widzi Go ani nie zna”. Duch Święty przebywa w wiernych, a oni w Nim (J 14, 17; 1 J 2, 27; 3, 9). Dzięki temu wzrasta w nich i pogłębia się zjednoczenie z Bogiem i współzycie z wiernymi, zachowywanie przykazań, wzajemna miłość i przynoszą owoce chrześcijańskiego życia (por. 1 J 3, 14; 3, 24; 4, 13).

Duch Święty posuwa naprzód realizację chrześcijańskiego misterium w historii ludzkiej.

W Apokalipsie świadectwo Jezusa nazwane jest „duchem proroctwa”. Prorocy” zajmują tu wiele miejsca, choć w pismach Janowych nie ma wzmianki o „charyzmatach i darach duchowych”. Wśród uciśków chodzi o zachowanie „świadectwo Jezusa” (Ap 12, 11.17; 17, 6; 16, 10; 20, 4), o przeciwstawienie się „fałszywemu prorokowi”, który służy bałwochwalczej ambicji (Ap 13; 16, 13; 19, 20; 20, 10). Duch nie objawia się sam, zawsze ukazuje się w odniesieniu do Jezusa, jako Ten, którego Jezus udziela, który działa w Kościołach – Kościele – by je przestrzec, by je sprowadzić do prawdy. Jest w nich nieustannie natchnieniem Jezusa, westchnieniem ku Panu Jezusowi: „Duch i Oblubienica mówią: »Przyjdź«” (Ap 22, 17).

Duch Święty pozostanie z Apostołami i całym Kościołem na zawsze. Jego obecność pozwoli do końca trwać w nienaruszonej wierze przez cały czas istnienia Kościoła na ziemi, to znaczy do Sądu Ostatecznego. Duch Święty kieruje dziełem głoszenia prawdy o Chrystusie, przynosząc chwałę Jezusowi i zbawienie ludziom¹⁴.

„Posłanie Chrystusa i Ducha Świętego wypełnia się w Kościele, Ciele Chrystusa i świątyni Ducha Świętego. To wspólne posłanie włącza już idących za Chrystusem do Jego komunii z Ojcem w Duchu Świętym: Duch przygotowuje ludzi, uprzedza ich swoją łaską, aby pociągnąć ich do Chrystusa. On ukazuje im zmartwychwstałego Pana, przypomina im Jego słowa i otwiera ich umysły na zrozumienie Jego Śmierci i Jego Zmartwychwstania. Uobecnia im misterium Chrystusa, szczególnie w Eucharystii, aby pojednać ich z Bogiem i doprowadzić do komunii z Nim, aby przynosili obfity owoc”¹⁵ (J 15, 5.8.16).

¹⁴ Por. Dąbek T., *Związek miłości z Duchem Świętym*, s. 15.

¹⁵ KKK nr 737.

BIBLIOGRAFIA

A) TEKSTY ŹRÓDŁOWE

I. *Biblia Tysiąclecia*, wyd. III, Poznań–Warszawa 1980.

B) DOKUMENTY

Jan Paweł II, *Encyklika „Dominum et vivificantem”*, 18 maja 1986 r.

Katechizm Kościoła Katolickiego, Pallottinum 1994 r.

Katolicki Katechizm Dorosłych, Wyznanie wiary Kościoła, KŚW Poznań 1997 r.

Pełna jest ziemia Twego Ducha Panie, Oficjalny dokument Komisji Teologiczno-Historycznej Wielkiego Jubileuszu Roku 2000, Katowice 1997 r.

Sobór Watykański II. *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań–Warszawa 1986.

Paweł VI, *Encyklika o zasadach moralnych w dziedzinie przekazywania życia ludzkiego „Humane vitae”*, Wrocław 1991.

Papieska Rada do Spraw Rodziny, *Ludzka płciowość: prawda i znaczenie*. Łomianki 1996.

C) LEKTURA

Congar Y., *Wierzę w Ducha Świętego*, t. 1, Warszawa 1995 r.

Dąbek T., *Związek miłości z Duchem Świętym w Piśmie Świętym Nowego Testamentu*, Kraków 1993 r.

Gryglewicz F., *Teologia Nowego Testamentu*, t. 3, Lublin 1986.

Schelke K. H., *Teologia Nowego Testamentu*, t. 2, Kraków 1973.

Egzegeza Ewangelii św. Jana, pod red. F. Gryglewicza, Lublin 1992.

Słownik Teologii Biblijnej, dzieło zbiorowe, Pallottinum, Poznań–Warszawa 1985 r.

O. Franciszek Małaczyński OSB

ZBIÓR MSZY O NAJŚWIĘTSZEJ MARYI PANNIE

Sobór Watykański II w Konstytucji dogmatycznej o Kościele *Lumen gentium*, po wyłożeniu nauki katolickiej o naturze czci oddawanej Najświętszej Maryi, Matce Chrystusowej, „napomina wszystkich synów Kościoła, aby szczerze popierali kult Błogosławionej Dziewicy, szczególnie liturgiczny” (KK 67). Tenże sam Sobór powszechny w Konstytucji o świętej liturgii *Sacrosanctum Concilium* wyjaśnia, co Kościół powszechny myśli i czuje, gdy oddaje kult